

## تعاریف اغراق آمیز محمدرضا پهلوی از پدرش

۱۵ شهریور ۱۴۰۱ ساعت ۲۰:۳۰

محمدرضا در مورد ویژگی‌های ظاهری پدرش آورده است شخصیت برجسته وی را نمی‌شد نادیده گرفته او شانه‌هایی پهن و قدی کشیده و بلند و قیافه‌ای مردانه و باصلابت داشت و از تمام وجنات وی آنچه بیش از همه جلب توجه می‌کرد چشمان با نفوذ وی بود که تا باطن کسانی که با وی روبرو می‌شدند تأثیر می‌کرد و مردان نیرومند را می‌توانست به لرزه اندازد. شنیده‌ام که افسران روسی که فرمانده بریگاد قزاق ایران را داشتند از او حذر داشتند و عملاً از وی می‌ترسیدند

محمدرضا پهلوی بارها در سخنان متعدد و حتی در آثاری که از خود به جای گذاشته است از پدرش سخن رانده و تعریف کرده است. او همواره از پدرش به عنوان مردی بزرگ و با القابی چون ناجی ایران یاد کرده است. محمدرضا پهلوی در اکثر مواقع ستایشگر پدرش است، او بسیاری از اقدامات پدرش را اقداماتی به جا و درست دانسته و او را معمار ایران معرفی کرده است. با این حال مشخص است که بسیاری از این تمجیدها اغراق آمیز بوده و ریشه در مسائل شخصیتی محمدرضا دارد. بر اساس این مقدمه در ادامه این مطلب، ضمن بررسی دیدگاه محمدرضا شاه نسبت به پدرش، به بررسی میزان واقع‌بینانه بودن آن دیدگاه‌ها از منظر مختلف سیاسی و روانشناسی پرداخته می‌شود.

## ستایش محمدرضا از سیاست‌های پدر

محمدرضا بسیاری از سیاست‌های پدرش را ستوده است. او در کتاب ماموریت برای وطنم «از پدرش با عنوان بنیانگذار سلسله پهلوی، معمار بزرگ نوسازی ایران و حتی نجات دهنده کشور خود یاد می‌کند. این همه تعجبی بر نمی‌انگیزد، اما تعداد دفعاتی که از او نام می‌برد و ستایش فروزانی که از او به عمل می‌آورد شگفت‌انگیز است. شاه در کتاب ۳۳۶ صفحه‌ای خود در ۷۷۴ مورد مختلف به پدرش اشاره می‌کند که به طور متوسط بیش از دو بار در هر صفحه است. دی ۲۸۶ بار از او با عنوان «پدرم» یاد می‌کند و در اشاره‌های روشن به پدر خود ۴۴۷ بار از ضمیر «او» «او را» و «مال او» نام می‌برد. عنوان «رضاشاه» ۳۹ بار تکرار شده و در مجموع ۱۲ مرتبه نیز به صورت‌های دیگر به پدر خود اشاره کرده است.»<sup>۱</sup>

محمدرضا پدرش را عامل شکوفایی و پیشرفت ایران معرفی کرده است. او معتقد است ایران تا قبل از سلطنت پدرش، در عقب‌ماندگی محض به سر می‌برد؛ اما با آغاز سلطنت او، ایران مسیر توسعه و پیشرفت را آغاز کرد. او در جایی از کتاب خود "ماموریت برای وطنم" آورده است: در دوران قبل از سلطنت پدرم وطن ما روزهای بسیار سخت و پریشانی را می‌گذرانید و دیگر از آن مقام رهبری که در جهان در طرز کشورداری و تشکیلات مملکتی و علم و ادب و هنر داشتیم اثری برجای نمانده بود. ما دیگر از تعدی طبقات ممتاز اجتماع به طبقات زیردست متاثر نمی‌شدیم و از وطن پرستی و شجاعت و تقوی از ما اثری ظاهر نبود و

دیگر به راستگویی نگرانیده و از دروغ پرهیز نداشتیم. ۲

محمدرضا شاه در موارد بسیاری به تمجید از اقدامات توسعه‌طلبانه پدرش برخاسته، بدون آنکه از اشتباهات او چیزی بگوید. به عنوان نمونه از تأسیس دانشگاه تهران تا اصلاحات در ارتش، جز مواردی است که به زعم محمدرضا در اثر تلاش و مساعی پدرش صورت گرفته است. او در قسمتی از کتابش پیرامون این اقدامات آورده است: ترقی و پیشرفت پدرم در اثر سجایای ذاتی و شخصیت بارزی که داشت سریع بود. در آن زمان ارتش ایران افسران جزء نداشت یعنی افسرانی که از مرحله سربازی صاحب درجه شوند در ارتش نبود و در نتیجه در دوره خدمت باید از مقام سربازی دفعاً به مقام افسری جستن کند. معمولاً این طرز ترقی در ارتش ایران سابقه نداشت. ۳

محمدرضا، همچنین پدرش را عامل قطع وابستگی کشور به بیگانگان دانسته و معتقد است او گام‌های زیادی برای استقلال کشور برداشت که مهمترین آن در زمینه نفتی و قرارداد ۱۹۳۳ بود. هرچند در مورد لغو قرارداد داری و چگونگی تجدید قرارداد سال ۱۹۳۳ میلادی (۱۳۱۲) به توضیح مختصری اکتفا کرده است. البته خود رضاشاه نیز، الغاء قرارداد داری و انعقاد قرارداد جدید را به عنوان یک موفقیت بزرگ در استیفای حقوق ایران می‌دانست و حتی بخاطر این پیروزی جشن و چراغانی بر پا شد، در صورتی که امضای قرارداد ۱۳۹۲ برای بریتانیا پیروزی بزرگی بود؛ زیرا به موجب آن سی و دو سال به قرارداد داری، که در سال ۱۹۹۲ منقضی می‌گردید، اضافه شده بود. ۴

محمدرضا پهلوی در رابطه با انتقال قدرت از قاجاریان به پهلوی، آن را روندی طبیعی دانسته و معتقد است به خاطر ضعف سیاسی قاجاریان و شخص احمدشاه انتقال قدرت امری لازم بود. او در این مورد بدون اشاره به اقدامات قدرت‌طلبانه پدرش برای برکناری پادشاه قاجاری و تصاحب قدرت آورده است: پدرم به دفعات از شاه درخواست کرد به ایران برگردد ولی احمدشاه ضعیف و بی‌علاقه متمایل به ماندن در اروپا بود. پس از آنکه دوباره به فرانسه بازگشت - و سرانجام در آنجا درگذشت - پدرم تشخیص داد که دیگر اقدامات نیمه کاره بی‌ثمر است، فقدان یک قدرت اداره کننده برای کشور، قابل تحمل نیست... ماجرا، بدین صورت و به همین سهولت پایان می‌یابد. ۵

به طور کلی آنچه که از بررسی دیدگاه محمدرضا نسبت به پدرش به دست می‌آید این است که او نگاه اغراق‌آمیزی نسبت به شخصیت پدرش و اقدامات سیاسی او داشت. برخی معتقدند این نگرش ریشه در مسائل شخصیتی محمدرضا و مسائل روانشناختی او دارد که با بررسی در دوران کودکی او قابل تبیین است. بر اساس این دیدگاه، پرورش در محیطی استبدادی باعث شده بود تا محمدرضا همواره پدرش را شخصیتی نافذ و بزرگتر از معمول ببیند و جایگاه ویژه‌ای برای او قائل باشد. تعریف او از ویژگی‌های جسمانی پدر می‌تواند دلیلی بر این مدعا باشد.

محمدرضا در مورد ویژگی‌های ظاهری پدرش آورده است شخصیت برجسته وی را نمی‌شد نادیده گرفته او شانه‌هایی پهن و قدی کشیده و بلند و قیافه‌ای مردانه و باصلابت داشت و از تمام وجنات وی آنچه بیش از همه جلب توجه می‌کرد چشمان با نفوذ وی بود که تا باطن کسانی که با وی روبرو می‌شدند تأثیر می‌کرد و مردان نیرومند را می‌توانست به لرزه اندازد. شنیده‌ام که افسران روسی که فرمانده بریگاد قزاق ایران را داشتند از او حذر داشتند و عملاً از وی می‌ترسیدند. ۶ در دیدگاهی دیگر، برخی هم این موضوع را متأثر از مسائل سیاسی دانسته‌اند. «زیرا خاطره مردم ایران از پدر شاه، عامل مؤثر و مهمی در حکومت خود او محسوب می‌شد. رضاشاه به عنوان نخستین پادشاه سلسله پهلوی، برای مشروعیت کل این سلسله اهمیتی نمادین داشت.» ۷

محمد رضا پهلوی نگرش خاصی نسبت به پدر خود داشت و همانطور که گفته شد همواره با عناوین و القاب خاص از او یاد می‌کرد. گذشته از تعاریف اغراق آمیز او که ریشه در مسائل سیاسی داشت، بخشی از این موضوع ناشی از احساس ضعف سیاسی و شخصیتی محمد رضا نیز بود. موضوعی که بررسی علل آن نیازمند کندوکاو در دوران کودکی محمد رضا است.

#### فهرست منابع

۱. ماروین زونیس، شکست شاهانه: ملاحظات دربار سقوط شاه، ترجمه اسماعیل زند و بتول سعیدی، تهران، نشر نور، چاپ دوم، ۱۳۷۰، ص ۵۱.
۲. محمد رضا پهلوی، مأموریت برای وطنم، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، چاپ هفتم، ۱۳۵۳، ص ۴۲.
۳. همان، ص ۵۱.
۴. غلامرضا نجاتی، تهاجم، مروری بر پاسخ به تاریخ و نقدی بر ترجمه دکتر حسین ابوترابیان، تهران، انتشارات رسا، ۱۳۷۲، صص ۷۴-۷۵.
۵. همان، صص ۷۳-۷۴.
۶. زونیس، همان، ص ۵۱.
۷. همانجا.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetariikh.com/news/48907/پدرش-پهلوی-محمد-رضا-آمیز-اغراق-تعاریف/>